

1. EĞİTİM TEKNOLOJİSİ VE İLETİŐİM¹

ÖĞRENİM KAZANIMLARI:

Bu bölümü bitirdiğinizde;

- İletişim ve iletişim türleri hakkında bilgi sahibi olmak,
- Öğretim ortamında etkin iletişim yöntemlerini kullanma konusunda gerekli bilgi ve becerileri kazanmak,
- Görsel materyallerde etkileşim unsurlarını artırmada mesaj tasarımı konularında gerekli bilgi ve becerileri kazanmış olacaksınız.

¹ Bu bölüm Serpil Yalçınalp tarafından hazırlanmıştır.

1.1. Giriş

Geçmişten günümüze insanoğlunun sahip olduğu ve gelişiminin en büyük etmenlerinden birisi olan iletişim becerilerinin yaşadığımız

çağda, özellikle gelişen teknoloji ve toplumsal değişimler bağlamında daha da önem kazandığını rahatlıkla öne sürebiliriz.

Özellikle bireyler ve toplumlar arasındaki farklılıkların iletişim sürecini zorlaştırmasının bir dezavantaj olmasının dışında, bu tür farklılıkları aslında düşünce ve yaratım boyutunda anlamsal zenginlikleri ortaya çıkarmaları açısından bir avantaj olarak değerlendirmekteyiz. Bu özellikle eğitim alanında üstünde önemle durulması gereken bir konudur. Ergin (2002), çağdaş eğitim teknolojisi anlayışı içinde iletişim kavramının incelenmesini gündeme getiren zorunluluğun öğretme süreçlerinde gerçekleştirilen tüm etkinliklerin temelde birer etkileşim etkinliği olmasından kaynaklandığını vurgulamıştır.

İletişimin bireyler arası etkileşimi sağlayan ve geliştiren en önemli unsur olduğu düşünüldüğünde bu konunun eğitim alanındaki yansımalarını iletişim kavramı, iletişim sürecinin öğeleri ve etkili iletişim unsurları kapsamında ele almak kaçınılmaz olmaktadır. Öte yandan “mesaj tasarımı” öğrenme teorileri ve eğitim uygulamaları arasında bir bağlantı bilimi olarak tanımlanmaktadır. Öğrenme öğretme süreçlerinde bu konuya değinilmesinin, mesaj tasarımının iletişimde

taşıdığı önemi ve bu konudaki başlıca kuralları hatırlatması açısından yararlı olacağı görüşündeyiz.

1.2. İletişim

Birçok yazar iletişimi farklı açılardan ele almış ve bu kavrama yönelik tanımlamalar yapmışlardır. İletişim Demirel (2000) tarafından; “Bir düşüncenin ya da bir duygunun yüz anlatımı, el, kol, baş hareketleri, konuşma, yazı, telefon, radyo, televizyon gibi araç ve gereçlerden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletimi” olarak tanımlanmaktadır.

Cüceloğlu 1997’na göre, iletişim genel olarak insanlar arasındaki düşünce ve duygu alışverişidir. Açıkgöz (2003) iletişimin alan ve veren arasında bilgi, düşünce ve tutum ortaklığı yaratmasına dikkat çekmiştir. İletişimde en önemli nokta bilgi aktarımının iki yönlü olmasıdır. Bilgi aktarımı tek yönlü ise bilgilendirme, çift yönlü ise iletişim olarak adlandırılır.

İletişimi temel olarak bilginin bir kaynaktan diğer kaynağa taşınması olarak tanımlayabiliriz. Aslında iletişim birçok canlı için farklı düzeylerde ve farklı biçimlerde var olan bir olgudur. Bu olgunun ne kadar geniş bir boyutu kapsadığını göstermek açısından bir örnek olarak makinalar arasında ya da insan-makina arasındaki iletişimden söz etmek mümkündür. Bu nedenle iletişimden bahsederken iletişimi hangi kapsam ve hangi çerçevede ele aldığımız net bir şekilde belirlememiz gerekmektedir. İletişime yönelik tanımların çok geniş

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

olmasının nedeni budur. Canlılar dñnyasında insanlar kadar hayvanlar arası iletişimden de bahsedebiliriz, ancak diğer tüm canlılardan farklı olarak sadece insanlar iletişimde sembolleri kullanmaktadırlar.

İletişim genel anlamda düşünce, yargı ya da bilginin konuşma, yazma ya da işaretler aracılığı ile bir kaynaktan diğerine aktarılışı-paylaşımıdır. Yalın (2005), öğrenme-öğretme süreci açısından iletişimin temel işlevinin anlamları ortak kılmanın yanı sıra duygu, düşünce, bilgi ve becerileri paylaşarak davranış değişikliği medyana getirmek olduğunu öne sürmüştür.

İletişim bilginin gönderen tarafından kodlanarak alıcıya bir kanal aracılığı ile gönderilmesi ve alıcı tarafından bu kodun çözülerek alıcıya geribildirim gönderilmesi işlemlerini içerir. İletişimde sözel (konuşma, şarkı söyleme ve tonlama vb.), fiziki (vücut dili, işaret dili, dokunma, göz teması vb.) ve yazma gibi yöntemler kullanılır.

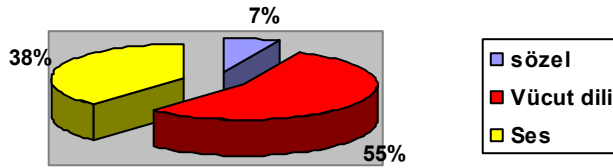
İletişim işlemi içe ve dışa dönük dinleme, gözlem, konuşma, sorgulama, analiz etme ve değerlendirme becerilerini gerektirir. Öte yandan iletişim sürecinde işbirlikçi ve birlikte çalışma işlemleri kendiliğinden gerçekleşebilmektedir. Başarılı bir iletişimi engelleyen ve kısıtlayan faktörlerin başında mesajın karmaşıklığı ve fazla yüklü (bir kişinin aynı zamanda birden fazla farklı mesaj alması durumunda) olması gelmektedir.

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

İnsanlar arasındaki yüzyüze etkileşimde vücut dili, ses ve kelimeler olmak üzere başlıca üç önemli kısım vardır. Mehrabian and Ferris'in (1967) araştırmalarına göre iletişimin

- %55 'i vücut dili ile
- %38'i Ses tonu ile
- % 7'si ise kullanılan içerik ya da kelimeler ile sağlanmaktadır.

Şekil 1: İletişimde kullanılan yollar

İletişimde etkileme oranı alıcı ve vericiden kaynaklanan farklılıklardan dolayı değişiklik gösterse de genelde iletişim amaçlarının ortak ve pek çok durumda insanlar için evrensel boyutta olduğunu söyleyebiliriz. İletişimin başlıca işlevleri, motivasyon, enformasyon, tartışma, sosyalizasyon, eğitim, kültürel gelişme, eğlenme, ve entegrasyon şeklinde gerçekleşmektedir.

Etkili ve doğru bir iletişim kurabilmek açısından dikkat etmemiz gereken başlıca noktalar;

- Ne söyleyeceğimizi bilmek,

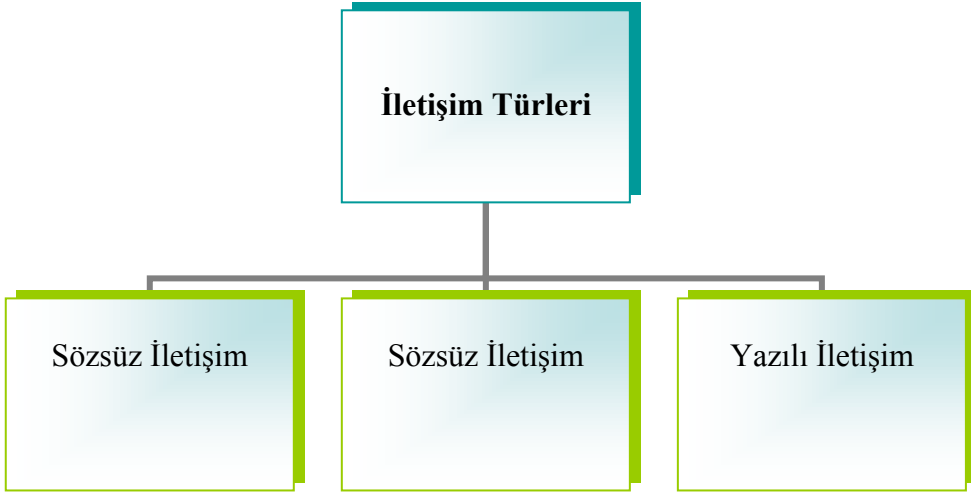
Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Bunu ne zaman söylemenin daha uygun olacağına karar vermek,
- Nerede söylemenin doğru olduğuna karar vermek,
- En iyi nasıl söyleneceğini düşünmek,
- Olayları basitçe anlatabilmek,
- Akıcı bir dille ve karşımızdaki kişiyle göz kontağı kurarak konuşabilmek,
- Dikkati yoğunlaştırmak ve verdiğimiz mesajların alınıp alınmadığını fark edebilmektir.

1.3. İletişim Türleri

İletişim türleri sözsüz, sözlü ve yazılı olmak üzere başlıca üç bölümde ele alınmaktadır.

Şekil2: İletişim Türleri

1.3.1. Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim kelimeler olmadan mesajların gönderilmesi ve karşı

tarafça kabul edilmesi şeklinde gerçekleşir. İnsan yaşamında çok önemli bir rol oynar. Bu mesajların iletişimi el kol hareketleri, yüz ifadeleri, jestler ve mimikler, dokunma, göz göze şeklinde olabildiği gibi, direk nesnelere iletişim

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

şeklinde de olabilir (giyim, saç şekli, dekorasyon vb). Sözsüz iletişimde vücut dili yukarıdaki mesajlaşma biçimlerinin tümünü kapsayan bir iletişim çeşididir.

İletişimin tek başına sözcüklerle sınırlı olduğu bir durumu hayal bile etmek zordur. İnsanlar arası iletişimi kuvvetlendiren en önemli etmenlerden birisi de sözel iletişimi destekleyen sözsüz mesajlardır. Düşünceler sözlü iletişimle, duygular ise sözsüz iletişimle daha kolay aktarılmaktadır.

Sözsüz iletişimin kendine özgü bazı özellikleri duyguları etkili olarak aktarma, iletişim eyleminin yokluğunu olanaksız kılma (susunlukta bir iletişim biçimidir), insanlar arasındaki ilişkileri tanıma ve belirleme, sözel içerik hakkında bilgi verme, sözcüklerle çelişebilme, belirsiz olma ve kültüre göre olma gibi özelliklerdir (Ergin, 2000).

Aslında sözlü iletişimde kendi içerisinde ses tonu, duygu, konuşma stili gibi sözsüz unsurlar taşımaktadır. Aynı şekilde yazıda kendi içerisinde el yazısı tipi, yazıda kullanılan semboller gibi sözsüz iletişime ait mesajları kapsayabilir. Telgraf gibi iletişim teknikleri de bu tip iletişime örnek olarak verilebilir.

1.3.2. Sözlü İletişim

Sözlü iletişim insanoğunun en geleneksel iletişim yöntemi olagelmıştır. Sözlü iletişim, karşılıklı olarak konuşma ve dinleme etkinliklerini kapsar. Eğitimde sınıf içerisindeki iletişimin büyük ölçüde sözlü olarak

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

gerçekleştiği düşünülürse, bu tür iletişimde mesajın doğru paylaşılmasının öğretim-öğrenme sürecinde taşıdığı önem daha iyi anlaşılır. Sözlü iletişimin başarısı, konuşan ve dinleyen arasında ortaklaşa bir temele dayanır. Sözlü iletişim, her zaman konuşan ve dinleyen arasında bilgi, beceri, tutum ve davranış açısından etkileşim olmasını gerektirir (Ergin, 2000). Aksi halde konuşan ve dinleyen arasında doğru mesaj paylaşımı gerçekleşmez.

Konuşmanın etkin olabilmesi için gerekli bilgi ve beceriler şunlardır.

- Konuşma eylemini oluşturan fiziksel öğelerin farkında olmak,
- Konuşma eylemi görsel davranış, ses, dil ve zihinsel etkinlik olarak aslında dört temel unsuru kapsar. İyi bir konuşmacı konuşması süresince sadece kelimeleri kullanmaz, mesajının karşı tarafa daha etkin bir şekilde ulaşması için diğer unsurlardan faydalanır.
- Konuşma öncesinde kendisini ve konusunu iyi hazırlamak,
- Konuşma sırasında örnek, açıklama, karşılaştırma, kanıt, istatistiksel bilgi, tekrar gibi unsurlara ve görsel yardımcıları yer vermek,
- Gözlem gücünü geliştirmek,
- Konuşacağı konuda geniş bir bilgi birikimine sahip olmak,
- Konuşmanın akışını planlamak,

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Konuşmanın hızını ayarlamasını bilmek,
- Kendi yetenek ve sınırlarını bilmek,
- Dinleyiciyi tanımak,
- Dinleyiciler ile yüz yüze iletim kurmak,
- İçsel eleştiri yapabilmek,
- Etik sorumluluklarının farkında olmak,

Konuşmanın başarısı konuşmacının bilgi ve becerilerine bağlı olduğu kadar dinleyicinin de bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Burada işitme ve dinleme önemli rol oynar. İşitme fizyolojik bir süreç olup ses dalgalarının dış kulaktan beyindeki sinir uçlarına kadar ulaştırıldığı süreci kapsar. Dinleme ise bireyin seslerin farkında olması ile başlar ve belli işitsel simgeleri tanınması ve hatırlaması ile sürerek onları anlamlandırması ile sonuçlanır.

Dinlemeyi engelleyen başlıca faktörler; konuyu ilginç bulmamak, konuşmadaki bazı noktalara aşırı duyarlılık göstermek, dinler gibi görünmek olmak, dikkatin kopmasına aldırmamak ve düşünce hızından yararlanmamak olarak sıralanabilir.

1.3.3. Yazılı İletişim

Mesajı, katılımcıların anlayabileceği ortak simgeler aracılığı ile (tahta, slayt vb.) iletmemizdir. Burada iletişim aracı yazıdır. İçerik, destek materyaller ve ortamlarla sunulur.

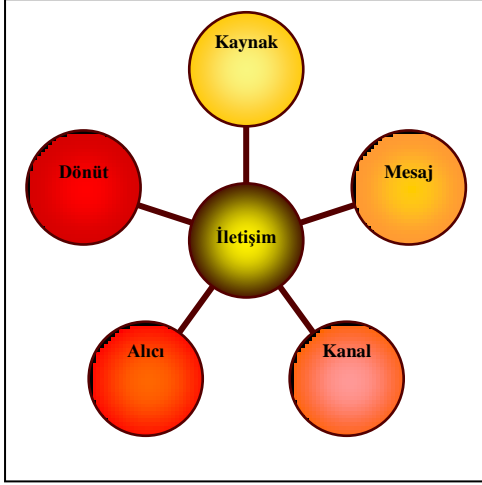
Chow'a (2008) göre yazılı metinler yazma ve okuma işlemlerini içerir. Başka bir deyişle üretim ve tüketimi içlerinde barındırmaktadır. Yazar üretimi gerçekleştirmekte, okuyucu ise onun ürettiklerini tüketmektedir. Öte yandan okuyucunun okuduklarını anlamlandırması ve kendince içselleştirmesi işlemini tekrar üretim süreci kapsamında değerlendirebiliriz.

1.4. Eğitim Öğretimde İletişim Süreci

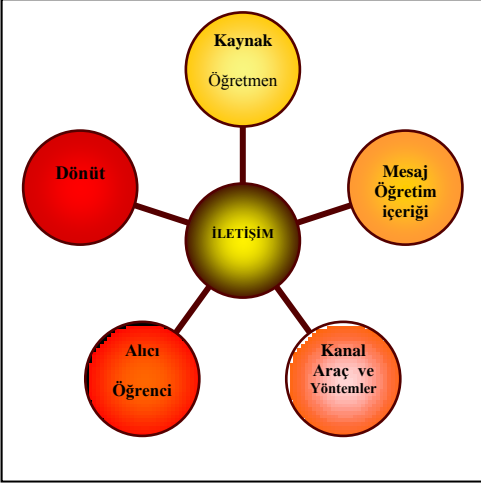
Genelde her tür iletişimde olarak etkili olan beş değişkenden söz edebiliriz. Bunlar kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve dönüt olarak tanımlanmaktadır.

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

Şekil 3: İletişim Sürecinin Öğeleri

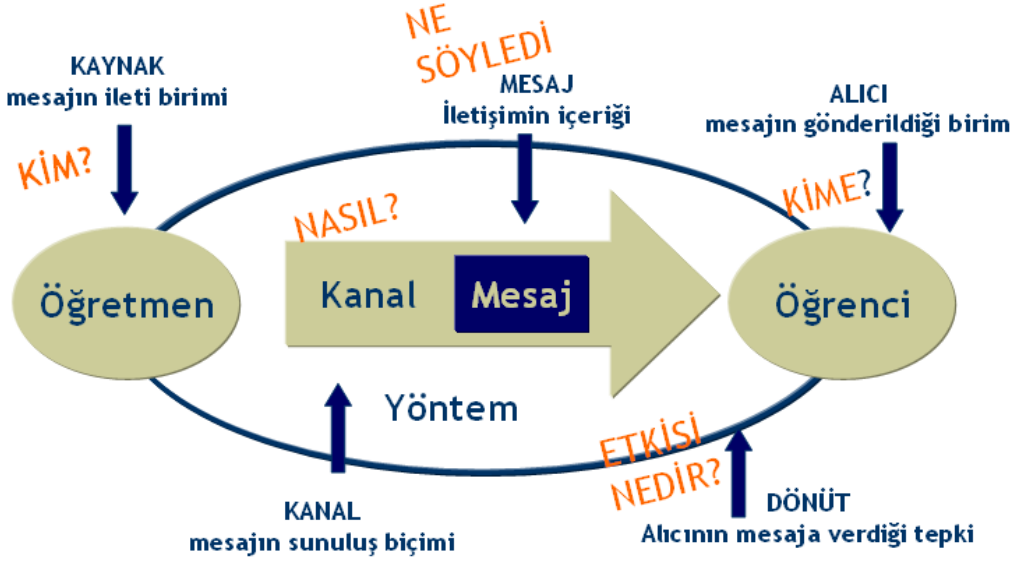

Şekil 4: Eğitimde İletişim Süreci Öğeleri

Özelde, yani eğitim-öğretim sürecinde ise kaynak öğretmen, alıcı öğrenci, mesaj iletilmek istenilen öğretim içeriği, bilgi, duygu ve becerilerdir (ses, yazı, hareket vb). Kanal öğretim sürecinde kullanılan araç gereçler (kitap, bilgisayar, slayt vb.) ya da yöntemler (anlatım, tartışma, gösterim, problem çözme vs) ve tekniklerdir (altı şapka, dedikodu, flash, istasyon vb).

Şekil 5: İletişim Sürecinin Öğeleri

Şimdi de iletişim sürecinin öğelerini ayrı ayrı tanımlayalım;

Kaynak-Kim Ulaştıracak?

Kaynak iletişim sürecini başlatan kişi olarak tanımlanmaktadır. Öğretim ortamında bu kişi genellikle öğretmen olup sahip olduğu bilgi, duygu ve beceriyi öğrencilerine ileterek onlarda davranış değişikliği yaratmak amacı taşımaktadır. Bilgi, duygu ya da becerilerini öğrencilerine iletmek isteyen öğretmen bunları hareket, yazı, formül, tablo, çizim, şekil, resim, jest ve mimikler gibi bir dizi sembole dönüştürür, diğer bir deyişle kodlar. Burada öğretmenin şu dört işleme dikkat etmesi gerekmektedir.

Mesaj-Ne Ulaştırılacak?

Kaynağın alıcıya göndermek istediği düşünce, duygu ve davranışları ifade eden semboller ya da işaretlerdir.

şekil xxxx: Dale (1969) 'in Yaşantı Konisi

Mesajın alıcıya ulaştırılmasını gerçekleyen araç gereç ve yöntemlerdir. Mesajın alıcıya nasıl ve ne yol ile ulaştırılacağını açıklar.

Alıcı-Kime Ulaştıracak?

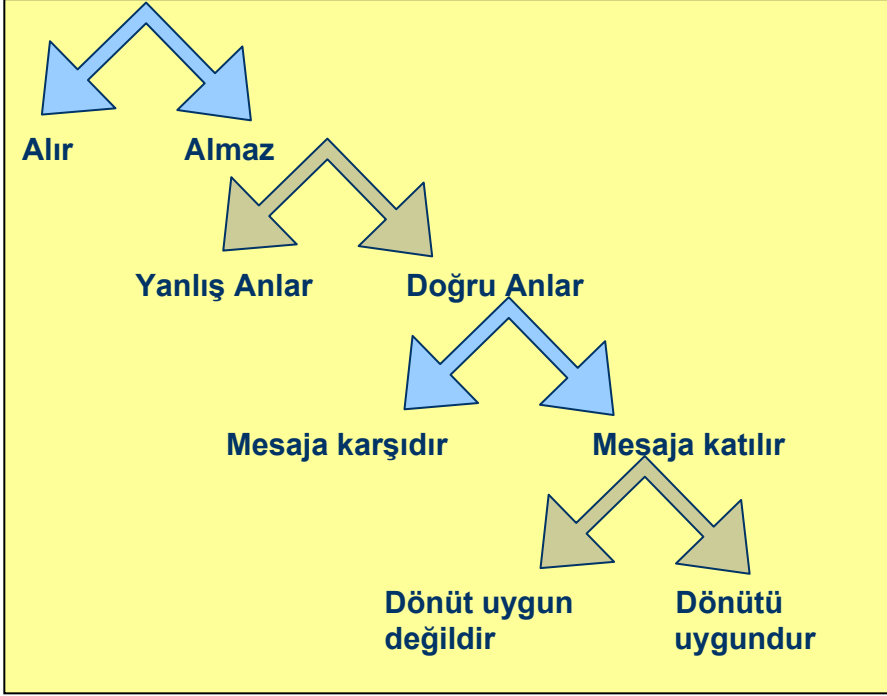
Mesajın gönderildiği kişi olarak biz bunu eğitimde ğrenci olarak tanımlıyoruz. Öğrenci alınan mesajdaki kodu çözer ve kendisinde var olan bilgi, duygu ve beceriler ile karşılaştırarak anlamlandırır.

Geri Bildirim

İletişim sürecindeki son aşamadır. İletişimde mesajın alıcı tarafından alınması ve kodun çözülmesi süreci sonundaki alıcının mesaja tepkisidir. Burada ilk roller değişmiş, alıcı yani ğrenci kaynak, ğretmen ise alıcı rolünü almıştır.

Burada kaynağın kodlama ve alıcının kod çözmede gösterdiği oranda mesaj amacına ulaşır, kısmen ulaşır ya da ulaşmaz. Bu süreçte olası durumlar şekil6'da gösterilmiştir.

Şekil 6: Alıcının mesaj alma süreci

1.5. İletişim Süreci ve Yaşantı Alanı

İletişim sürecinin etkin bir şekilde gerçekleşmesine etki ederek sonuçta etkili öğrenme ve öğretme işlemine önemli katkı sağlayan öğelerden birisi de “yaşantı alanı” olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında öğretim teknolojisinin en önemli amacı yaşantı alanını genişletmektir. Yaşantı alanı bireyin etkileşimde bulunduğu sosyal ve fiziksel çevresi olarak tanımlanabilir. Öğretim etkinliğinin hedeflerine ulaşabilmesi açısından başarılı olabilmesi için öğrenciye sunulan materyalin öğrencinin yaşama alanı kapsamında olması gerekmektedir. Bunun anlamı öğrencilerin sunulan materyale ve materyaldeki içeriğe yabancı

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

olmamaları, bu konuda ön bilgilerinin bulunmasıdır. Bu özellikle sınıf içerisinde öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimde çok önemlidir. Genellikle öğretmenin kaynak, öğrencinin de alıcı konumunda olduğu bu süreçte mesajın doğru paylaşımı için ortak yaşantı alanının çok dikkatle izlenmesi gerekir. Bu alanın mümkün olduğunca genişletilmesi alıcıların özelliklerinin iyi tanınmasına (tutum, soys- ekonomik durum, cinsiyet vb.) ve olabildiğince fazla sayıda ve uygun kanal (öğretme yöntemi) kullanılmasına bağlıdır.

Şekil 7: Ortak Yaşantı Alanı

Öte yandan Dale (1969) tarafından öğrenme yaşantılarını seçme ve eğitim durumlarını düzenlemeye yardımcı bir model geliştirilmiştir. Bu model ile öğrencilere en somuttan en soyuta doğru bir öğrenme yaşantısı sunulmuştur (şekil 7).

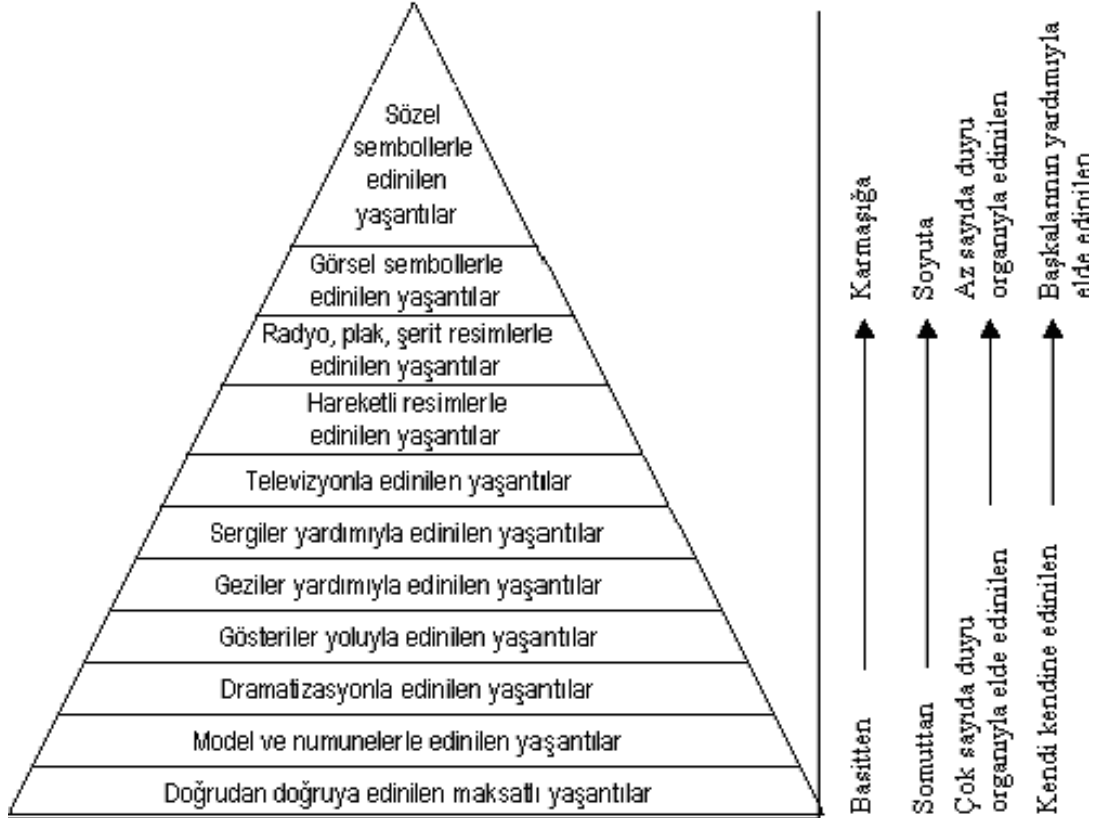
Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

Çilenti (1991) yaşantı kolisinin dayandığı bilimsel ilkeleri şu şekilde özetlemiştir.

- Öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenir ve geç unuturuz.
- En iyi öğrendiğimiz şeyler kendi kendimize yaparak öğrendiğimiz şeylerdir.
- Öğrendiğimiz şeylerin çoğunu gözlerimizin yardımı ile öğrenebiliriz.
- En iyi öğretim, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru giden öğretimdir.

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

Şekil 8: Dale (1969) 'in Yaşantı Konisi

Ayrıca yaşantı kolisinin bulgularına göre insanlar öğrendiklerinin;

- %83'ünü görme
- % 11'ini işitme
- % 3.5' ini koklama
- % 1,5'ini dokunma

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- % 1' ini ise tatma duyularını kapsayan yaşantılar içinde öğrenmektedirler.

Yine belli bir zaman süresi içerisinde insanlar;

- Okuduklarının % 10'unu
- İşittiklerinin %20'sini
- Gördüklerinin % 30'unu
- Hem görüp hem işittiklerinin %50'sini
- Söylediklerinin %70'ini
- Söyleyerek yaptıklarının ise % 90'ını akıllarında tutabilmektedirler.

İletişimin belli başlı öğelerinin aslında mesajın gönderen ve alıcı arasındaki paylaşım sürecinde gerçekleşen işlemler olduğunu ve nasıl gerçekleştiğini gördük. Öğretme ve öğrenme sürecinde mesajın etkin paylaşımını etkileyen önemli unsurlardan biri olan mesaj tasarımını bir sonraki bölümde ele alacağız. Öte yandan bu süreçte özellikle iletişimi engelleyen faktörlerin farkında olunarak karşı önlemlerin alınması, öğretim ve öğrenme süreçlerinin etkinliği ve devamı açısından son derecede önemlidir. İletişimi engelleyen faktörlerin başlıcaları;

- Psikolojik Engeller
- Semantik Engeller

- Statü
- Savunma Mekanizmaları
- Hiyerarşı
- Uyum ve
- Sınırlama'dır.

2. MESAJ TASARIMI

Reigeluth (1983)'de öğretim tasarımını " belli bir öğrenci kitlesine ve belirli bir ders konusuna yönelik olarak öğrencide istendik davranış ve becerilerin geliştirilmesi için en uygun metotların neler olduğuna karar verilmesi" olarak tanımlamıştır.

Mesaj bir ya da daha fazla kişide psikomotor, bilişsel ya da duyuşsal farklılık yaratmak amacı ile belli bir düzende bir araya getirilerek üretilen işaretler (kelimeler, resimler, jest ve mimikler vb.) olarak tanımlanabilir. Tasarım ise öğretimsel bir problem ile başlayan ve çözüme yönelik somut bir plan ya da reğete ile sonuğlanan önceden düşünölmüş analiz ve sentez işlemlerini tanımlar.

Öğretimsel mesaj tasarımı ders sırasında ya da öğretme işleminde sonra yer alabilir. Öğretmen ders öncesinde öğretimi planlayacağı gibi (ön tasarım), ders sırasında da (doğaçlama tasarım) bu planlamayı değiştirip, geliştirebilir (Gagne, 1970). Nunan (1983), sınıf içerisinde yapılan öğretmen tasarımı ile uzaktan yapılan profesyonel tasarım

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

arasındaki farka dikkat çeker. Bu tasarımların başarılı olabilmesi için birçok teori ve kuralın göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu bölümde daha çok ğretmen tarafından yapılan ön tasarıma yönelik noktalar ele alınmış ve öğretimsel mesaj tasarımı konusu motivasyon kazandırmaya ve algıyı artırmaya yönelik faktörler çerçevesinde irdelenmiştir.

2.1 . Motivasyon Kuralları

En genel anlamda motivasyon davranışın yönü ve boyutudur. Burada boyut gösterilen çabayı yn ise belli bir amaca yönelmeyi ifade etmektedir. Tarihsel olarak motivasyonu tanımlaya çalışan pek çok teori, yaklaşım ve yapı oluşturulmuştur. Örneğin araştırmacılar motivasyonu tutumlar, inançlar, değerler, beklentiler, ihtiyaçlar, motifler, geri bildirimler ya da motifler olarak açıklamışlardır. Bu tanımlar, yaklaşımlar ve bu çalışmaların sentezi Beck (1990), Keller (1983) gibi yazarların çalışmalarında görülebilir. Birçok tasarımcı iletişim ortamının ve kullanılan materyallerin etkin ve doğru kullanımının öğrenmede motivasyonu artırıcı bir unsur olduğunu öne sürmüşlerdir (Burbank & Pett, 1986). Öte yandan ğretim tasarımı bir sanat olduğu kadar bir bilim dalıdır ve bu alanlardaki uzmanların ortak çalışmasını gerektirir.

Bu bölümde öğrencide öğrenmeye karşı motivasyon sağlamak (ve sürdürmek) için gerekli kurallar ve yaklaşımlar “Genel Motivasyon İlkeleri” başlığı altında belirtilmiştir. Öte yandan motivasyon sağlayan

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

ve devam ettiren diğer önemli bir unsur olarak metin ve grafiklerde dikkat edilmesi gerekli konular ayrıca ele alınmıştır.

2.2. Genel Motivasyon İlkeleri

2.2.1 Değişiklik ve Merak:

İlk izlenimler insanların bir nesne ya da duruma karşı tutumlarında çok önemli bir etkiye sahiptir. Eğer bir öğrencinin dikkatini dersin ilk birkaç dakikasında çekmeyi başarabilirsiniz, öğrencide bu derse karşı pozitif motivasyon sağlayabilirsiniz. Berlyne (1966) algılanan merak ve gerçek merak arasındaki farka dikkat çekmiştir. Algılan merak beklenmedik bir durum ya da etki ile öğrencide uyanan meraktır. Bu tür merak çeşidinde etki ile cevap arasındaki süreçte yer alan bilişsel etkinlikler yok denecek kadar azdır. Gerçek merak ise öğrencinin geçmiş bilgi ve deneyimleri ile o andaki etkinin arasında gördüğü eksikliği gidermek ve öğrenmek için güdülenmesidir.

Öğrencinin merakını ortaya çıkaracak başlıca unsurlar şunlardır;

- Konunun organizasyonu ve sunulmasındaki değişiklikler öğrencinin dikkat ve merakını artırabilir
- Kullanılan öğretim etkinliklerinin sırasını değiştirmek dikkati sürekli kılabilir

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Zihinsel çeliŐki yaratacak durumları tetiklemek gerçek merakı harekete geçirebilir.
- Sorgulama yapmaya karşı bir eğilim oluşturmak amacı ile konuyu problem ya da bir soru ile baŐlatmak dikkat uyandırabilir
- Öğrencilerin geçmiş deneyimleri ile çeliŐkileri, mantığa aykırı görünen örnekleri, sıradıŐı fikirleri ve esprileri kullanmak merak uyandırabilir.
- özümü olmayan ya da çözülemez problemleri sunmak gizemli bir merak uyandırabilir.

2.2.2. İhtiyaç Dürtüsü (Uyarımı)

Öğrencide derse karşı motivasyonu artıran ikinci faktör, öğrenci ihtiyaçlarını odak noktasına alarak bir takım etkinlik ve unsurların düzenlenmesidir. Burada öncelikli yapılması gereken ise öğrenci özelliklerini tanımak olup ders öncesi, ders sırası ve sonrasında bu özellikleri ortaya çıkaracak araç ve etkinliklerin belirlenmesidir. Öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda göz önüne alınacak başlıca unsurlar Őunlar olabilir;

- Öğrencinin öğrenmeye motivasyonunu ihtiyaçları ve istekleri arasında olduğu kadar konu ile amaçlar arasında da iliŐkiler yaratarak güçlendirmek

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Konuyu geçmiş deneyimleri ile ilişkilendirmek (Kişiler en çok geçmiş bilgi ve becerileri ile ilişkili konularla ilgilenirler)
- Öğretimin öğrenenin var olan bilgi ve becerileri üstüne nasıl kurulacağı konusunda net açıklamalar yapmak
- Kullanılan materyal ile öğrencinin alışık olduğu işlem, kavram ve beceriler arasında bağlantı kurabilmek amacı ile benzetmeler kullanmak
- Öğretim amaçlarını olabildiğince öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda oluşturmak (öğretimsel amaçlar ile öğrencinin amaçları arasındaki yakınlık derecesinde öğrenme motivasyonu artar)
- Öğrencide amaca odaklanmayı sağlamak amacı ile verilen yönerge ve ödevlerin başarıyı nasıl etkileyeceği konusunda net açıklamalar yapmak
- Öğrencinin o sırada ya da gelecekte kullanacağı uygulamaları kapsamak
- Kişileştirmeleri kullanın (örnekleri tanıdıkları ya da ünlü kişilerden verme)
- Kişiye yönelik hitaplar kullanmak (adı ile seslenme, birey olarak dikkate alındığını hissettirme)

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Dersin gereksinimleri ve öğretme yöntemleri ile öğrencinin öğrenme biçimi arasında denge sağlamak
- Öğretilen konuda rol modellemeleri kullanmak
- Öğretmenin motivasyonunu artırmak (ğretmenin öğretme konusundaki istekliliği öğrencilerin derse karşı pozitif tutum geliştirmelerinde etkilidir)
- Anlatılan konu alanında çalışmış ve tanınmış kişilerin yaşam öykülerinden alıntı ya da ilgili öykülere yer vererek konuya ilgi çekmek
- Davranış değişikliği yaratmak amacı ile rol modelleme etkinliklerinde öğrencilere rol vermek
- Algılamada uyumluluk yaratmak amacı ile ders materyalleri içerisinde öğrencinin tanıdık olduğu resim, değer vb. unsurları bulundurmak.

2.2.3. Zorluk Derecesi

Materyalleri, ğrencilerin başarabileceklerini inanmaları için uygun bir zorluk derecesinde tasarlamak önemlidir. Bu amaçla dikkat edilmesi noktalar şu şekilde özetlenebilir;

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Dersin sonunda öğrencilerden ne beklendiğinin açıkça ortaya konması (Bu şekilde öğrenciler amaçlarına ulaşmada kendilerini daha güvenli hissedeceklerdir)
 - Öğrencilerin gösterecekleri başarı konusunda gerçekçi bir tahminde bulunabilmelerini sağlamak açısından amaçların ve başarı için gerekli unsurların tanımlanması
 - Öğrencilerin kendi amaçlarını kurabilme yeteneklerin gelişmesini sağlayacak etkinliklere yer vererek onların kendini yönlendirme özelliğinin geliştirilmesi
- Öğrencilerin ğrenme aktivetilerini devam ettirme olasılıkları başarılarına bizzat kendi çaba ve yeteneklerinin katkısı lsnde artar. Bunun için;
 - İçerik, alıştırma ve sınavların (zellikle kendine az güveni olan ve daha az yetenekli öğrenciler için) kolaydan zora doğru sıralanması
 - ğrencide güven temin edebilmek için materyalin genelinde i tutarlılığın sağlanması
 - Öğrencinin doğru verdiği cevapları onaylayarak, yanlış cevaplar için ise düzeltici geribildirim vererek öğrencinin kendine olan güvenini geliştirmesine yardımcı olmak

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Motivasyon ve başarıyı artırmak için öğrencinin kendi hızında öğrenmesine olanak tanımak. Bunun için;
 - Öğrencinin kendini yönlendirmesini sağlamak. Bu amaçla ödevler, çalışma etkinlikleri ve testler için iyi tanımlanmış fakat sınırları çok kesin olmayan yapılar geliştirmek
 - Öğrencinin kendi öğrenmesini kontrol etmesine bir adım olarak materyallerde farklı öğrenme metodlarına ilişkin seçenekler sunmak.

2.2.4.Pozitif Sonuçlar

Öğrenmeye karşı sürekli ilgi ve motivasyon sağlamak için ödüllendirme ve içsel tatmin sağlayıcı sonuçlara ulaşmanın desteklenmesi gerekir. Bunun için aşağıda belirtilen noktalar dikkat edilmesi önemlidir.

- Yeni öğrenilen becerilerin anlamlı bir şekilde uygulanmasına olanak sağlayan fırsatların tanınması içsel tatmini geliştirir. Bu nedenle;
 - Yeni bilgi ve becerilerin uygulanmasına olanak veren materyal, alıştıırma ve problemlerin kullanmak
 - Öğrenilen yeni bilgi ve becerinin gerçek yaşamda uygulanmasına yönelik benzetmeleri (simulasyonları) kapsayan örnek ve alıştıırmalara yer vermek

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Zor bir görevi yerine yetirdikten (başardıktan) sonra positif geri bildirim göndererek ödüllendirme
 - Başarı için belirlenen ölçütleri yerine getiren öğrencileri tebrik ederek öğreneni memnun etmek
 - Öğrencinin kendiliğinden gelen başarıya odaklı etkinlik ve davranışlarını takdir etmek
- İçsel motivasyonu sağlayamayacak nitelikte olan ya da yineleyici tarzda olan materyaller için dış motivasyonu sağlayacak unsurlar kullanmak
 - Puanlama içeren oyunlara yer vererek dış motivasyonu sağlamak
 - Ayrıcalıklar ya da bu yönde semboller kullanarak dış motivasyonu sağlamak
- Öğrencin kendi başarısından hoşnut olabilmesi yönünde öğrenci beklentisi, yapılan değerlendirme ve verilen ödüller arasında denge kurmak.

2.2.5. Metin ve Grafikler

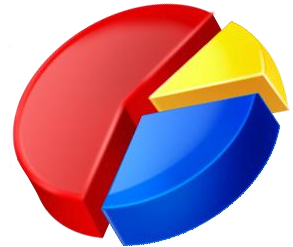
Bu noktaya kadar öğretim içeriğini ele alarak ve öğretim yöntemlerinden yararlanarak öğrenciyi nasıl motive edeceğimize dair ipuçlarından bahsetmiş bulunuyoruz. Bu bölümde ise yazılı ortamda metin ve grafiklerin öğrencinin dikkat ve ilgini çekecek şekilde düzenlenmesine ilişkin bazı prensipleri birlikte gözden geçireceğiz. Bu prensiplerden özellikle grafik ve görsel algı boyutunda önemli faktörleri “Görsel Tasarım İlkeleri” bölümünde daha detaylı olarak ele alınacaktır.

2.3. Metin

2.3.1. Olumlu izlenim

Güven kazanmak ve öğrenci dikkatini çekmek amacı ile,

- Dökümana başlangıçta rahat izlenebilir bir görünüm vermek
- Daha kısa metinler kullanmak
- Yazılı ders materyalini açık ve iyi organize edilmiş bir şekilde hazırlamak
- Satır aralığını çok sıkışık ya da çok açık yapmamak
- Uygun grafik, renk ve yazı biçimleri kullanmak
- Standart yazı tiplerini ve biçimlerini kullanmak

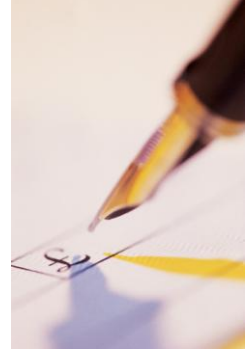

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Metni daha kolay okunur hale getirmek. Örneğin bunun için bir satırda sekiz-on kelimedenden fazla kullanmamak ve 10 -12 font büyüklüğü kullanmak

2.3.2.Yazı İÇeriğinin Okunaklılığı

- Okunaklı bir yazı biçimi kullanmak
- Doğru, açık ve net bir dil kullanmak
- Öğrenci dikkatini çekmek amacı argo kelime ve deyimler kullanmaktan çekinmek
- Öğrencinin tanıdık olduğu ve olabildiğince somut kelimeler kullanmak
- Akıcı bir yazı kullanmak, devrik cümlelerden kaçınmak
- Öğrenci dikkatini sürekli tutacak makul uzunlukta cümleler kurmak.
- Uzun olan bölümleri başlıklar kullanarak bölmek ve bu bölümlerden önce başa kısa bir giriş paragrafı eklemek
- Paragraflarda öncelikle ana fikir ve düşünceleri ele almak, ayrıntılara daha sonraki cümlelerde yer vermek.

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Anlamı destekleyen “ve”, “ile”, “bunun dışında”, “ayrıca”, “ornek olarak” vs. gibi anlam güçlendiren ek ve kelimeler kullanmak
- Dikkatin devamını sağlayabilmek için yer yer cümlelerin karmaşıklık düzeyinde ve kullanılan kelimelerde değişiklikler yapmak

2.4.Grafikler ve Resim

- Öğrenci dikkat ve güvenini sağlamak amacı ile dökümanın daha kolay anlaşılmasını ve yorumlanmasını sağlayan görsel materyal kullanmak.
- Yazılı dökümanın sayfa düzenini dikket çekici ve rahatça izlenebilir şekilde ayarlamak (alt üst boşluklar, girintiler vb.)
- Öğretimsel dökümanda metnin yanda ilgi çekici görsel materyale yer ayırmak (resimler, grafik, karikatür vb.)

- Özgünlük ve drama içeren resimlere yer vermek,
- Öğrenci dikkatini çekmek amacı ile içinde insanlar olan resimleri kullanmak,
- Renkli resimlere yer vermek, (renkli resimlerin daha dikkat çekici olduğu kanıtlanmıştır)

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

- Renkli resim kullanırken ya da oluştururken resmin doğru öğretimsel mesajı taşımasına ve görsel algı prensiplerine uygun olmasına dikkat etmek,
- Öğrencinin dikkatini ve ilgisini mümkün olduğunca başlangıçta çekmeye çalışmak.

Kaynaklar

Açıkğöz, Ü., K., (2003). Etkili Öğrenme ve Öğretme, Kanyılmaz Matbaası, İzmir.

Beck, R. C. (1990) Motivation: Theories and Principles. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Berlyne, D. (1966). Curiosity and Exploration. Science, 153(3731), pp.25-33

Burbank, L. & Pett, D. (1986). Designing printed instructional materials. Performance and Instruction Journal Vol (8) nO: pp: 5-9

Chow, Kenny K. N.(2008) Operating Text and Transcending Machine: Toward an interdisciplinary Taxonomy of Media Works, LEONARDO, Vol. 41, No. 4, pp. 373-378,

Cüceoğlu, D. (1997). Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çilenti (1991). Eğitim teknolojisi ve Öğretim. Alıntı: Yalın, H.İ. (2005). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Nobel Yayıncılık, Ankara

Dale E., (1969). Audiovisual Methods in Teaching (3rd Edition.). Holt, Rinehart & Winston . NEW York, London.

Demirel Ö. (2000). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegema Yayıncılık, Ankara.

Gagne, R.M. (1970) The Conditions of Learning. New York: Holt, Rinehart, % Winston.

Keller, J.M. (1983). Motivational design of instruction. In Reigeluth (Ed.) Instructional Design, Theories and Models: An Overview of Their Current Status. Hillsdale N.J. Lawrence Erlbaum Associates

Nunan, T. (1983) Countering Educational Design. New York. Nichols.

Eğitimde Materyal Tasarımı ve Kullanımı

Reigeluth, C.M. (1983). Instructional Design. What is it and Why is it?. In Reigeluth (Ed.) Instructional Design, Theories and Models: An Overview of Their Current Status (pp.3-16). Hillsdale N.J. Lawrence Erlbaum Associates